

cvičením, všechny nadpisy, a v samotných mluvnických poučkách a komentářích jsou tučně vyznačeny nejdůležitější jevy, slova, popř. různé mluvnické koncovky, tučně je zvýrazněna i nová slovní zásoba. Autoři pracují také se dvěma grafickými ikonami – ikonou CD, označující nahrávku, a ikonou klíče, odkazující na vypracované řešení ke cvičení. Celkovou grafickou úpravu lze označit jako přehlednou, systematickou, funkční a uživatelsky vlídnou.

Nespornou předností nové učebnice je zejména její široká použitelnost. Učebnice je vhodná jak pro výuku v jazykových školách a na středních školách s jazykovým zaměřením, tak pro výuku na školách vysokých, a lze ji užívat také jako učebnice pro samouky. Takto široké zaměření s sebou nezbytně nese nutnost určitých zjednodušení (zejména v mluvnických výkladech), které mohou být přísně lingvisticky vzato hodnoceny jako nepřesnosti či dokonce nesprávnosti (například rozšiřování koncovek ve slovníčcích a v přehledových gramatických tabulkách o kmenové hlásky), zejména budeme-li je posuzovat s ohledem na možné používání učebnice jako učební pomůcky pro jazykovou přípravu rusistů na vysokých školách, avšak právě vzhledem k širokému vymezení cílových skupin potenciálních uživatelů jsou tyto úlitby principu srozumitelnosti a názornosti určitě omluvitelné.

Kvalitních jazykových učebnic není nikdy dost, a o jazycích, kterým doba a širší společenské souvislosti nejsou právě příznivě nakloněny (a k nim přes zjevnou konjunkturu zájmu v posledních letech řadíme i ruštinu), to platí dvojnásob. A i když skutečnou kvalitu recenzované učebnice prověří teprve čas, patří jejím mladým autorům obdiv, uznání a poděkování za nanejvýš potřebné a jistě bolestně se rodící dílo už nyní.

Jiří Gazda

EXISTUJÍ „NÁRODNÍ TYPY EXISTENCE“?

Дзіна Дудзінская: *Сусвет і свет душы: Творчая індывідуальнасць Віктара Карамазава, літаратурны працес.* ВТАА, Права і эканоміка, Мінск 2008.

Vesmír a svět duše je kniha běloruské badatelky, která vychází ze synergetické koncepce, podle níž budoucnost určuje přítomnost, respektive přítomné lidské konání určuje výběr budoucí cesty; atraktor jako dominanta nelineární vědy ukazuje, že nejde pouze o jedince, že každý národ má svůj osobitý, „národní“ typ

Recenze

existování, který nejlépe a nejpřesněji reflektuje právě krásná literatura, neboť – podle autorky – právě ona se více než věda, hudba nebo obecná kultura zabývá dobrem a zlem, lidskou duší, duchem a duchovnem v konkrétnosti životních situací. Tato práce má citžádost být počátkem teorie národních typů existence/existování. Každý člověk pak žije v rámci jejích zákonů. Autorka se opírá o různorodé prameny, včetně učení o Boží Trojici, ale hlavně o výzkumy synergetiků (Prigogine, Losskij aj.); vychází ovšem také ovšem z poznatků přírodních věd, z druhého termodynamického zákona, bifurkace, koherence apod. Z literární vědy uvádí jako inspirační zdroje M. Bachtina, L. Ginzburgovou, V. Šklovského, T. S. Eliota, z autorů krásné literatury se opírá o F. Dostojevského, A. Achmatovovou a V. Bykava. Za manifestaci své teorie si vybrala dílo běloruského prozaika Viktora Karamazava. Na základě srovnání „existování“ ruského, běloruského a bulharského národa dovozuje, že se utvářejí jako návazný text. Koncepce, jež je vykládána spíše „za pochodu“, tedy v průběhu výkladu konkrétních textů, je jistě inspirativní; otázky vzbuzuje přílišná pluralita často protilehlých metodologických pramenů, z nichž se utilitárně využívají toliko části (Prigogine – Losskij, Šklovskij – Bachtin), tedy mírný metodologický eklekticismus, který jistě není smrtelným hříchem. Problém atraktora je populární a – s odvoláním na fenomenologickou intencionalitu – lze obrazně přijmout i utváření přítomnosti budoucností, ale proč by transcendence jedince měla končit národním kolektivem, zůstává nejasné; je tu ovšem spojovací článek jazyka, ale svět duše jako součást vesmíru je určován i jinými determinanty.

Kromě úvodní partie je tu hned na počátku kapitola o filozofii národní existence a přírody v literárních útvech tzv. drobných/malých žánrů v díle V. Karamazava. Druhý oddíl vyjadřuje spojitosti s přírodními vědami na příkladu románu Pustina a pozdějších dílech včetně románu Běženci (cesta národa/lidu a útěk/běženectví člověka). Čtvrtý oddíl se už blíží prostorovosti a autenticitě běloruského umění a závěrečná část se snaží o projování tvůrčí individuality a literárního vývoje/procesu. Zde narazíme na autonomní, většinou srovnávací studie (Příroda a člověk v tvorbě Jakuba Kolase a Viktora Karamazava), analýzy Dostojevského a běloruského národního existencialismu (pozor na přepínání rozpětí termínu!); vůbec se tu zdůrazňuje existenciální dimenze běloruské literatury a běloruského národa – jistě nikoli náhodou – a interdisciplinarita výzkumu.

Summa summarum: Lze o této knize psát jako souboru zdařilých, někdy poněkud kompilativních rozborů děl V. Karamazava, o vývojové logice jeho tvorby nebo vůbec o charakteru běloruské literatury. Je možné však přijmout i autorčin hlavní metodologický záměr: tvorbu „nové filozofie“ vycházející z různých pramenů, včetně samotné krásné literatury. Na vytvoření kompaktní obecné koncepce tu zatím podle mého soudu chybí rozsáhlejší, reprezentativnější a průkaznější materiál, větší rozpětí; naopak je tu nadbytek emotivní deklarativnosti. Jako impuls vyplývající z pocitu ohrožení národní kultury a související s kulturolo-

gii/dialogem kultur a areálovými studiemi stojí tato kniha za přečtení, odezvu a domýšlení.

Ivo Pospíšil

СКОМОРОХИ В ПАМЯТНИКАХ ПИСЬМЕННОСТИ

Скоморохи в памятниках письменности, Сост. З. И. Власова, Е. П. Френсис (Гладких), СПб.: “Нестор-История”, 2007, 680 стр., илл.

В Институте русской литературы (Пушкинский Дом) РАН старшим научным сотрудником Зоей Ивановной Власовой (27/12 1925–10/1 2006), доктором филологических наук, в течение многих лет велись подготовительные работы по изданию выше названной книги. Однако ее издания автор уже, а сожалению, не дождалась. Как говорится в предисловии, судьба В. И. Власовой была типична для людей ее поколения. Она родилась в Пермской области в крестьянской семье, среди своих была первой представительницей интеллигенции. После окончания Пермского университета работала несколько лет учителем в Чердыни и в Перми. Однако ее тянуло к науке, и она после первой неудачи, когда ее не приняли, хотя экзамен успешно сдала, все-таки поступила аспирантом в Пушкинский Дом. И с тех пор была вся ее жизнь связана с этим институтом, где неслучайно выбрала специализацию фольклористику. После кандидатской диссертации (1963), посвященной фольклорно-этнографическим интересам В. Г. Короленко 1880-1890-х годов, она работала над изучением песенного собрания П. В. Киреевского и научным наследием П. И. Якушкина. В 1986 она издала “Сочинения” Якушкина. Подготовила ряд публикаций, связанных с такими выдающимися представителями русской культуры, как, напр., В. И. Даль, А. Н. Афанасьев, А. Ф. Писемский и др.

Место древнерусских артистов в средневековом обществе и их творчество заинтересовало исследовательницу с начала 80-х годов. Тогда начала публиковать в журнале “Русская литература” целый ряд статей, посвященных феномену скоморошества, связи скоморохов с песенным фольклором, со сказкой, с волошебничеством и т. д. В 2001 г. вышла ее монография “Скоморохи и фольклор”, которую в том же году защитила в виде докторской диссертации. Стоит внимания, что ей в то время исполнился 71 год.

Предлагаемая вниманию читателя книга “Скоморохи в памятниках письменности” представляет собой плод многолетней работы над источни-